

UDK: 27-278
27-1-534.4
Pregledni rad
Primljeno: rujan 2018.

Josip KNEŽEVIĆ
Vrhbosansko bogoslovno sjemenište
J. Stadlera, BiH – 71 000 SARAJEVO
josip.knezevic25@gmail.com

LECTIO DIVINA – VAŽNOST RIJEČI BOŽJE U ŽIVOTU PREZBITERA¹

Sažetak

Nakana ovog članka je probuditi i potaknuti na veće razmišljanje o Riječi Božjoj, prvenstveno kod prezbitera, a potom naravno i kod svih vjernika. Članak kao takav je podijeljen u tri cjeline. Prva cjelina se više bavi biblijsko-teološkom tematikom i razmišljanjem o Riječi Božjoj kroz prizmu Svetog pisma i II. vatikanskog koncila. Druga cjelina se više bavi praktično-pastoralnom tematikom te je u središtu diakonia, to jest služenje Riječi koje se ostvaruje kroz ono što nazivamo lectio divina, a na čije nas prakticiranje poziva crkveno učiteljstvo kada snažno i na osobit način potiče sve kršćane da učestalim čitanjem Riječi Božje steknu uzvišeno znanje, to jest Isusa Krista (usp.: KKC 2653) uz, svakako, molitvu koja treba pratiti čitanje Riječi Božje kako bi se uspostavio razgovor između Boga i čovjeka. Treća cjelina govori o metodama čitanja svetopisamskih tekstova kroz lectio divina u svrhu postizanja što jače prisnosti s Riječju Božjom koja jača duhovnost prezbitera.

Ključne riječi: Riječ Božja, prezbiter, služenje, lectio divina.

Uvod

Kao što se može vidjeti iz naslova, tema ovog rada tiče se čitanja, slušanja i razmatranja Riječi Božje u životu prezbitera, ali i u životu svakog vjernika kršćanina jer tko god vrši neku službu u narodu Božjem, riskira naglasiti samo ono što obuhvaća njegova služba zaboravljajući ono za što ga služba kao takva čini sposobnim. Na to su upozoravali i starozavjetni proroci tražeći od svećenika i starješina

¹ Zahvaljujem recenzentu na sugestiji da postojećem naslovu dodam riječ „važnost“.

da budu i slušatelji Riječi Božje koju naviještaju.² Vrlo često su to naglašavali i crkveni oci, poput Ireneja Lionskog, Jeronima, Ambrozija, Augustina, Grgura Velikog itd., savjetujući na taj način prezbitere i biskupe da ne zaborave biti nadasve kršćani, vjernici, a ne samo oni koji su na čelu svojih zajednica, naravno u Gospodinovo ime. Na ovo se nadovezuju papa Franjo i crkveno učiteljstvo kada pozivaju svećenike da nikad ne prestanu biti učenici Kristovi, odnosno svećenici koji su kao i vjernici uvijek u školi Gospodina Isusa.³

Dakle, često se riskira naglašavanje evangelizacije zaboravljajući da onaj koji evangelizira prije svega treba biti sâm evangeliziran; da ne zaboravi kako ostaje i apostol Riječi Božje do kraja života i učenik Gospodinov; da ne zaboravi kako navjestitelj Riječi Božje, prije svega, da bi bio to što jest, mora postati slušatelj Riječi Božje. Enzo Bianchi naglašava kako je to jedna od patologija prisutna među službenicima Riječi Božje (usp.: Dj 6,4) možda čak i najproširenija: zaboraviti da smo svi još uvijek, do kraja svojega života, u Gospodinovoj školi.⁴

1. Biblija-Sveto pismo-Riječ Božja

1.1. Odnos između Riječi Božje i Svetog pisma (Biblije)

U Starom zavjetu već na početku Biblije možemo vidjeti kako je Riječ Božja izričaj Božje moći aktivno prisutne u stvaranju svijeta. Jednom izrečena po prorocima, ona stvara povijest (usp.: 1 Kr 17,1), a pretočena u Zakon, ona daje život (usp.: Ps 119,50). U Novom zavjetu vidimo koincidenciju između Riječi Božje i osobe Isusa Krista koja ide sve do poistovjećenja: „I Riječ tijelom postade i nastani se među nama!“ (Iv 1,14). Zatim na drugom mjestu Isus kaže: „Doista, tko se zastidi mene i mojih riječi, toga će se i Sin Čovječji stidjeti kada dođe u slavi svojoj i Očevoj i svetih anđela“ (Lk 9,26).

Sama Biblija potvrđuje da je Riječ Božja stvarnost koja izlazi iz okvira Svetog pisma i koja nadilazi te okvire. Riječ Božja je živa stvarnost, djelotvorna i svemoguća. Bog izgovara Riječ i ta Riječ stvara svijet i vodi povijest svijeta prema njegovu spasenju. Prema Novom

² Za više o ovome vidi: Adalbert REBIĆ, „Pojam i služba svećenika u Svetom pismu Starog i Novog zavjeta“, *Bogoslovska smotra* 41 (1971.), 25-45.

³ Usp.: KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja*. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis. *Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i izobrazbi* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost 2017.), 3.

⁴ Za više o ovome vidi: Enzo BIANCHI, *Ai Presbiteri* (Bose: Sympathetika, 2004.), 13-17.

zavjetu, kako možemo vidjeti, Riječ Božja je sâm Sin Božji, konačna Riječ Božja čovjeku: „Bog nekoć govoraše ocima po prorocima; konačno, u ove dane, progovori nama u Sinu“ (Heb 1,1-2). Sâm Sin Božji je Riječ koju treba slušati kako Otac reče nakon Isusova preobraženja na brdu Tabor (usp.: Lk 9,35), što je potvrđeno i u Starom zavjetu, pogotovo u *Shema Israel* (usp.: Pnz 6,4-7).

Dei Verbum (dalje: DV), *Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi* Drugog vatikanskog sabora, u broju 24 objašnjava kakav je odnos između Svetog pisma i Riječi Božje: „*Sacrae autem Scripturae verbum Dei continent et, quia inspiratae, vere verbum Dei sunt.*“⁵ Često se, naime, kaže da je Biblija, odnosno Sveto pismo, Riječ Božja, ali to nije baš u potpunosti točno ako uzmemo u obzir ovu tvrdnju iz DV 24. Sveta pisma, *quia inspiratae*, odnosno budući da su nadahnuta, onda su „zaista riječ Božja“⁶ sadržana u Bibliji. Prema tome onda i kršćanska vjera nije „religija knjige“ kao što se to često zna reći, posebno na prostorima u Bosni i Hercegovini u duhu međureligijskog dijaloga, kako je riječ o tri monoteističke „religije knjige“. Kršćanstvo se ne može jednostavno definirati kao „religija knjige“ čak ni kao „religija Riječi Božje“; eventualno može biti vjera u jedinu Riječ Božju koja se u punini vremena utjelovila i postala čovjekom. Nije riječ o nekoj pisanoj i nijemoj riječi, kako to kaže Henri De Lubac. Stoga, prema njegovu mišljenju, kršćanstvo nije ni „biblijska religija“, niti je „religija knjige“, nego je vjera u Isusa Krista, živu i vječnu Riječ Očevu koja je u vremenu postala tijelom.⁷

Sveto pismo sadržava u sebi i starozavjetne tekstove koje iščitava i interpretira u svjetlu ispunjenja mesijanskih obećanja koja su se ostvarila rođenjem Isusa Krista, preegzistentnog božanskog Logosa, Riječi Božje koja bijaše u Boga (usp.: Iv 1,1). Potrebno je reći da Isus nije napisao ništa, osim ono jednon na pijesku (usp.: Iv 8,1-11). I sama evanđelja su svjedočanstva o Isusu Kristu napisana za pojedine kršćanske zajednice i prema tome ti tekstovi zahtijevaju uvijek jedno hermeneutičko tumačenje.⁸ U tom smislu Sveto pismo, Biblija, u poziciji je služenja Riječi Božjoj, u odnosu na živu osobu Isusa

⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija »Dei Verbum« o božanskoj objavi* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1998.), 24 (dalje: DV): „Sveto pismo sadrži Riječ Božju i – jer je nadahnuto – zaista i jest riječ Božja.“

⁶ DV 24.

⁷ Usp.: Henri DE LUBAC, *Esegesi medievale. I quattro sensi della Scrittura*, vol. III (Milano: Jaca Book, 2006.), 139-140

⁸ Usp.: Henri DE LUBAC, *Esegesi medievale*, 139.

Krista, Sina Božjega. I prema tome sâm Krist je sveta knjiga, kako to kaže Hugo od sv. Viktora, jer sve Pismo govori o Kristu; i u Kristu, kao božanskom Logosu, nalazi svoje ispunjenje.⁹ Stoga, može se reći kako se ovdje Hugo od sv. Viktora izvrsno nadovezuje na sv. Jeronima koji kaže: „Ne poznavanje Pisama znači ne poznavanje Krista“,¹⁰ jer Krist je ispunjenje svih Pisama.

U kršćanstvu je knjiga (βύβλος) ljudsko djelo, čiji su autori ljudi. Međutim, kada govorimo o Svetom pismu, Bog je autor koji se koristi ljudima nadahnjujući ih kako bi prenijeli ono što Bog želi poručiti ljudima. Zapravo mogli bismo imati hrabrosti reći kako je Biblija prije svega knjižnica jer su u njoj sadržane 73 različite knjige pisane tijekom tisuću godina, na nekoliko jezika i u nekoliko zemalja (od Babilona do Rima). Sve se to naziva knjižnicom, ne knjigom. Ako postaje knjiga, to može samo po jedinstvu koje joj daje Krist Isus i vjera u njega, Gospodina koji je govorio, Riječi koja je nazočna još pri stvaranju svijeta. Kada kažemo da je Biblija ljudsko djelo napisano po Božjem nadahnuću, onda imamo nakanu reći da se u njoj osjećaju kulturni uvjeti mjesta i vremena o kojima govori i čiji tekst vrlo često mora biti podvrgnut tumačenju.

Međutim, ista je riječ Božja koja se razlijeva kroz sva Pisma i ista riječ Božja odzvanja na ustima svih svetih pisaca. Naime, kaže sv. Augustin: „Sjetite se da postoji samo jedan vječni govor Božji koji se odvija u cijelome Svetom pismu i samo je jedna Riječ koja odjekuje na ustima svih svetih pisaca. Budući da je u početku bila Bog u Boga, ne poznaje sricanja po slogovima, jer je izvan vremena.“¹¹ Zato nas i ne treba čuditi ako je i Sveto pismo u kršćanskoj tradiciji nazivano *Corpus Christi* koje je nama preneseno, kako to kaže sv. Ambrozije u svojem *Tumačenju evanđelja po Luki*.¹² U crkvenoj tradiciji nailazimo na primjer i izraz poput: „*Corpus Christi intellegitur etiam scriptura Dei*.“¹³ S druge strane sv. Jeronim bi rekao: „Tijelo Gospodinovo je

⁹ Usp.: Hugo od sv. VIKTORA, *De arca Noe morali*, 2, 8 (PL 176, 642).

¹⁰ Euzebijer JERONIM, *Commentarius in Isaiam*, Prol. (PL 24, 17: „Ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi est.“).

¹¹ Aurelije AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmos*, 103, 4, 1 (PL 37, 1378: „Meminit [...], cum sit unus sermo Dei in Scripturis omnibus dilatatus, et per multa ora sanctorum unum Verbum sonet, quod cum sit in principio Deus apud Deum, ibi non habet syllabas, quia non habet tempora.“).

¹² Usp.: Ambrozije MILANSKI, *Expositio Evangelii secundum Lucam*, VI, 33 (CSEL 32, 4, 245).

¹³ WALTRAMUS, *De Unitate Ecclesiae Conservanda*, 1, 14: „Dominus enim Iesus Christus ipse est, quod praedicat Verbum Dei, ideoque Corpus Christi intelligitur

istinsko jelo i krv Njegova je istinsko pilo ... to je istinsko dobro koje je u sadašnjem životu rezervirano za nas, hraniti se njegovim tijelom i piti njegovu krv, ne samo u otajstvu (euharistiji) nego i u čitanju Svetog pisma. Naime, Riječ Božja je istinsko jelo i istinsko pilo koje se izvlači iz poznavanja Svetih pisama.¹⁴

Prema tome, ne treba nas iznenaditi ni odnos s otajstvom Utjelovljenja koje nas vodi k odnosu između Riječi i euharistije. Liturgija Riječi i euharistija tijesno su povezane tako te formiraju poseban jedinstveni čin slavlja u svjetlu evanđeoskog teksta iz šestog poglavlja Ivanova evanđelja (usp.: Iv 6) u kojem Isus govori o kruhu života kroz dvostruki smisao Logosa, Riječi Božje koja objavljuje Oca, te euharistijskog jela i pića. Već je patristička tradicija u tome vidjela dva stola: stol Riječi i stol euharistijskog kruha i vina, a reformirana je liturgija vratila taj smisao euharistije nakon II. vatikanskog koncila.¹⁵

1.2. Drugi vatikanski koncil i Riječ Božja

Drugi vatikanski koncil često biva nazivan koncilom Riječi Božje, Biblije. Sam je koncil posvetio jedan cijeli dokument (*Dei Verbum*) upravo objavi i Riječi Božjoj: „*Dei verbum religiose audiens et fidenter proclamas!*“¹⁶ Tim riječima Koncil sažima bît same Crkve u njezinoj dvostrukoj dimenziji slušanja i propovijedanja Riječi Božje. Mislim da se nije na bolji način mogla izraziti superiornost Riječi Božje nad svim drugim riječima i djelima ljudi koji čine Crkvu. Ovdje se Crkva definira kao Crkva koja sluša Riječ Božju i samo kao takva može biti Crkva koja naviješta Riječ Božju. Dakle, samo kao Crkva koja sluša što Duh Sveti ima za reći, ona može biti Crkva koja proglašuje i koja naviješta Riječ Božju.

Riječ Božja ima svoju svrhu u životu čovjeka pomažući mu kako bi imao svijest o samome sebi. Nadalje, ima svrhu poziva čovjeku. Kada se pojedinac nađe pred nekim tekstom i shvati da govori o njemu

---

etiam Evangelium Dei, doctrina Dei, Scriptura Dei.“ (Friedrich Wilhelm SCHWENKENBECHER (ur.), Hannover, 1883., 33.): „Tijelo Kristovo shvaća se kao Riječ Božja.“

14 Euzebijer JERONIM, *Commentarius in Ecclesiasten*, III (PL 23, 1092: „[...] caro Domini verus est cibus, et sanguis ejus verus est potus [...] hoc solum habemus in praesenti saeculo bonum, si vescamur carne ejus, et cruore potemur, non solum in mysterio (Eucharistia) sed, etiam in Scripturarum lectione. Verus enim cibus et potus, qui ex verbo Dei sumitur, scientia Scripturarum est.“).

15 Usp.: Papa BENEDIKT XVI., *Verbum Domini*, 54 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2011.).

16 DV, 1: „Božju Riječ pobožno slušajući i vjerno proglašavajući...“

osobno, čak štoviše da mu govori izravno, onda počinje otkrivati blaga Riječi Božje. U tom trenutku postaje jasno da nije riječ samo o nekoj ljudskoj riječi, nego o Božjoj Riječi. Sâm Bog se obraća čovjeku, govori, sâm Bog ga poziva, kao Adama kad je sagriješio (usp.: Post 3,9), kao Kajina kad je brata ubio (usp.: Post 4,9), kao Petra da baci mreže na drugu stranu (usp.: Iv 21,6). Riječ Božja, dakle, postaje živa i djelotvorna riječ koja prouzrokuje promjenu života.

I konačno se naslućuje primarni cilj Riječi Božje. Preko svoje Riječi, koja obuhvaća i njegova djela, Bog otkriva prije svega sebe samoga kako bi pozvao čovjeka nastaviti onaj prekinuti dijalog s Njime u Edenu (usp.: Post 3). Njegova Riječ ne želi nam darovati samo znanje nego i pristup k Ocu (usp.: Ef 2,18); želi nas učiniti dionicima Njegove naravi (usp.: 2 Pt 1,4) i intratrinitarnog dijaloga: „...ovom objavom nevidljivi Bog u bujici svoje ljubavi zapodijeva razgovor s ljudima kao prijateljima i s njima druguje da ih pozove u zajedništvo sa sobom i da ih u njoj prigrli.“¹⁷ Dakle, svrha objave je naše zajedništvo (*κοινωνία*) s Trojstvenim Bogom. Temeljni cilj Božje Riječi jest da nas uvede u dijalog i sinovsko zajedništvo s Bogom. Riječ Božja je izvor nutarnjeg dijaloga s Bogom, to jest molitve. Ona je poziv na dijalog jer čovjek, osjetivši se pozvanim od Boga, odgovara na Božji poziv, a njegov odgovor je molitva. I u trenucima molitve Riječ Božja stječe svoju najveću vrijednost i, postižući svoju svrhu, otkriva nam misterij Boga. U tom smislu Riječ Božja je dijaloški događaj komunikacije; ona je „*praeconium salutis*“,¹⁸ poruka zajedništva s Bogom i ljudima. To je i njezina svrha: osposobiti čovjeka za zajedništvo s Bogom.

2. Diakonia – biti u službi Riječi

Isus Krist je konačna Riječ Očeva koja životu prezbitera daje smisao i značenje. Bog je taj koji izabire, koji poziva i koji posvećuje prezbitera za služenje u svrhu poslanja tako da je prezbiterska služba uvijek na sveopću korist svih vjernika. Prema tome, poziv, posvećenje i poslanje stoje u uzajamnoj povezanosti.¹⁹ Prezbiteri su, dakle, u službi Riječi, „*διακονία τοῦ λόγου*“, kako to kaže sv. Luka (Dj 6,4). Sv. Luka, nadalje, u svojem evanđelju kaže da su prezbiteri ustanovljeni kao sluge Riječi (usp.: Lk 1,2). Kako bi bili takvi, potrebno je biti revni

¹⁷ DV, 2.

¹⁸ DV, 1.

¹⁹ Usp.: Agostino FAVALE, *Duhovnost prezbiterske službe* (Sarajevo: VVTŠ, 1991.), 60-62.

slušatelji Riječi, poslušni Riječi. Služenje Riječi Božjoj je stoga i jedan od najvažnijih načina kako bi se prezbiter pripravio na normalan hod u vjeri.

S druge strane, sv. Pavao u Djelima apostolskim kaže: „I sada vas povjeravam Bogu i Riječi milosti njegove!“ (Dj 20,32) Nije, dakle, samo da je prezbiteru povjerena Riječ Božja nego su i oni sami povjereni Riječi Božjoj: ona ih osposobljuje za ministerij.

2.1. Potreba posvještenja primljenog dara u prezbiteratu

„Ne zanemari milosnog dara koji je u tebi, koji ti je dan po proroštvu zajedno s polaganjem ruku starješinstva“ (1 Tim 4,14), kaže Pavao Timoteju, a u Drugoj poslanici Timoteju kaže: „podsjećam te: raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi po polaganju mojih ruku“ (2 Tim 1,6).

Charismata (χαρίσματα) su darovi Božji primljeni u trenutku svetog ređenja koji se doduše mogu pomalo i zatamniti, mogu izgubiti ono svoje rasvjetljenje. Pavao je svjestan da se milost prezbiterata može i osušiti u onom koji je prima. Jedan od razloga za to može biti samoća koju je Timotej očito osjećao kada ga je Pavao ostavio samoga, a do tada se navikao djelovati u tijesnoj povezanosti s njime. I upravo to pravo prijateljstvo s Pavlom davalo mu je hrabrosti, održavalo ga i poticalo na djelovanje za evanđelje. Nakon Pavlova odlaska on ima iskustvo samoće, iskustvo preuzimanja odluka i odgovornosti za povjerenu mu službu, iskustvo neimanja korisnog savjetnika u Pavlu. Malo po malo Timotej zaboravlja na snagu primljenog dara kojim je postavljen kao prezbiter i biskup.

Drugi razlog za ovakvo stanje kod Timoteja može biti osjećaj nedoraslosti zadatku; kao da ima osjećaj da je premlad za ovakvu vrst zadatka i za ovo poslanje koje mu je Pavao povjerio. Isto tako, razlog za ovakvo stanje kod Timoteja mogao bi biti pronađen i u nemarnosti za duhovni život jer je previše obveza u pastoralu. Zbog toga možda i zanemaruje molitvu. Zato mu poručuje savjetujući ga: „...tjelesno vježbanje malo čemu koristi, a pobožnost je svemu korisna“ (1 Tim 4,8). Iz konteksta se daje zaključiti kako Timotej nije dovoljno vremena posvećivao slušanju Riječi Božje (usp.: 1 Tim 3,14-15).

Pavao, podsjećajući Timoteja, podsjeća i svakog zaređenog službenika, da je moguće izaći iz ovakva stanja jer je primljeni dar Božji u prezbiteratu u svakome od prezbitera. Iako ga možda i ne osjećaju, iako ga možda i ne primjećuju, iako možda imaju osjećaj izgubljenosti

dara poziva, taj dar Božji ne može biti izgubljen po neizbrisivom pečatu (*character indelebilis*) koji su primili i može biti vraćen na pravi put, može biti ponovno upaljen jer se ne može ugasiti. Zato Pavao koristi grčki glagol *ἀναζωπυρέiv*, što bi značilo „ponovno dati vatru života“, kao što se sklanja pepeo da bi se došlo do žara: primljeni dar može biti obnovljen, nije sve izgubljeno.

A da bi se to postiglo, Pavao mu predlaže tri stvari: „Dok ne dođem, posveti se čitanju, poticanju, poučavanju!“ (1 Tim 4,13), ali na prvom mjestu je kako vidimo čitanje Riječi Božje da bi kasnije mogao poticati druge na to i poučavati. Upravo čitanje, odnosno slušanje srcem Riječi Božje pomoći će mu otkriti „zdrav nauk“ (1 Tim 1,10; 2 Tim 4,3), „dobar nauk“ (1 Tim 4,6); pomoći će mu da čuva dobar poklad vjere znajući komu je povjerovao po Duhu koji prebiva u nama (usp.: 1 Tim 6,20; 2 Tim 1,12.14); pomoći će mu da otkrije zdrave riječi (usp.: 1 Tim 6, 3; 2 Tim 1, 13) i „nauk u skladu s pobožnošću“ (1 Tim 6,3). Prema tome, iz ovog primjera možemo zaključiti da nam često čitanje, odnosno slušanje srcem, Riječi Božje omogućuje postizanje najizvrsnijeg spoznanja Isusa Krista (usp.: Fil 3,8).²⁰

2.2. Prezbyter je „povjeren Riječi Božjoj“

Ove riječi „povjeren Riječi“ pripisuju se sv. Pavlu u oproštajnom govoru koji je izrekao u zajednici u Miletu prije njegova posljednjeg uzlaska u Jeruzalem (usp.: Dj 20,17-38). Taj Pavlov govor je kao njegov testament, oporuka. Nakon što je navijestio svoj skorašnji kraj, kraj svojega hoda i propovijedanja, i nakon što je ohrabrio biskupe, prezbitere i vjernike Crkve u Efezu da bdiju nad povjerenim im stadom i nad samima sobom, Pavao ih pozdravlja riječima: „I sada vas povjeravam Bogu i Riječi milosti njegove koja je kadra izgraditi vas i dati vam baštinu među svima posvećenima“ (Dj 20,32).

Dakle, prema ovom tekstu prezbyteri su povjereni Riječi. Svakako da je prezbiterima i povjerena Riječ Božja, ali prije svega, i pogotovo, oni sami su povjereni Riječi Božjoj; nošeni su Riječju Božjom koja ima moć spasiti život (usp.: Jak 1,21). Biti povjereni Riječi Božjoj, znači da prezbyteri trebaju prihvatiti da ta Riječ Božja upravlja njima i da ona čini osovinu njihova života. I još više: nakon što je Riječ tijelom postala (usp.: Iv 1,14), nakon što je postala čovjekom kao što smo mi, to povjerenje je u uskoj vezi s osobnim prijanjanjem uz Isusa Krista.

²⁰ Usp.: DV, 25.

Na koji način su prezbiteri povjereni Riječi Božjoj? Možemo reći da su povjereni na dva načina, i to: po revnom slušanju Riječi Božje i po njezinu izvršavanju u vlastitom životu.

2.2.1. Slušanje Riječi Božje

Svaki vjernik, prema tome i prezbiter, prije svega je slušatelj Riječi Božje jer vjera nastaje slušanjem kako kaže Pavao: „*fides ex auditu*“ (Rim 10,17). Nije slučajno što je i najvažnija zapovijed u Starom zavjetu: „Slušaj, Izraele!“ (Pnz 6,4), što biva potvrđeno riječima na brdu Tabor: „Slušajte ga!“ (Mk 9,7). Slušanje je, dakle, prvo djelovanje da bi se ušlo u zajedništvo s Bogom. Bog govori i ako čovjek prihvaća Njegovu Riječ, to jest ako je sluša, onda postaje vjernikom koji odgovara Bogu na njegov poziv stavljajući u praksu ono što Bog govori. Naime, slušati što Bog govori, znači poznavati ga. Mi možemo tražiti Boga, možemo istraživati, ali samo ako On podigne veo sa sebe samoga, ako se objavi „*gestis verbisque*“, ²¹ onda ga možemo uistinu upoznati.

Ako je ovo slušanje Božje Riječi dužnost svakom vjerniku, za prezbitera ono postaje presudnije jer prezbiter sluša i prihvaća Riječ Božju kako bi je drugima prenio. Grgur Veliki kaže da je mnoge dijelove Svetog pisma uspio shvatiti tek kada je to iznio svojoj braći. Shvatio je, dakle, poučavajući ih. ²² U tome bi se očitovala eklezijalna dimenzija navješćaja Riječi Božje jer ostvarenjem zajedništva kroz navješćaj Riječi Božje navjestitelj (prezbiter) ostvaruje nove relacije s braćom koje omogućuju bolju suradnju i suživot. ²³ I sv. Augustin napominje: „Ako smo i pastiri, pastir sa strahom sluša ne samo ono što se govori pastirima, nego i ono što se kaže ovcama. Ako je bezbrižan prema onome što se ovcama govori, nije mu do ovaca.“ ²⁴ Stoga, ako Isus kaže

²¹ DV, 2.

²² Usp.: Grgur VELIKI, *Homilia in Ezechielem*, II, 2, 1: Scio enim qui plerumque multa in sacro eloquio, quae solus intellegere non potui, coram fratribus meis positus intellexi. Ex quo intellectu et hoc quoque intellegere studui, ut scirem ex quorum mihi merito intellectus daretur.“ (Vincenzo RECCHIA (ur.), *Sancti Gregorii Magni Homiliae in Hiezechielem*, liber secundus [Roma: Città nuova, 1993.]), 48-49.

²³ Usp.: Anto ŠARIĆ, „Prezbiter – služitelj Božje riječi“, Ilija ČABRAJA et al. (ur.), *Prezbiteri služitelji Božje riječi* (Sarajevo: VVTŠ, 1987.), 101-103.

²⁴ Aurelije AUGUSTIN, *Sermo 47*, 2 [*De ovibus in Ezechiel XXXIV, 17-31*], (CCL 41, 573: „[...] quia et si pastores sumus, pastor non solum quod dicitur ad pastores, cum tremore audit, sed etiam quod dicitur ad oves. Si enim securus audit quod ad oves dicitur, non est illi cura de ovibus.“).

da je i On slušao Oca (usp.: Iv 8,26; 15,15), što bi onda trebao reći prezbyter koji je u istinu povjeren Riječi Božjoj? Biti povjeren Riječi Božjoj, znači revnost prema Svetom pismu koje sadržava samu Riječ (usp.: DV 24); riječ je o revnosti u čitanju (*lectio*), u meditativnom produbljivanju njezina značenja (*meditatio*), molitve (*oratio*), svakodnevnog življenog iskustva (*contemplatio*) i njezinu ispunjavanju u životu (*actio*). Svakako da su to dijelovi *lectio divina* koja je temeljni element u formaciji shvaćanja vjere; riječ je o istinskom slušanju Riječi Božje koja nam govori svaki dan.

Govoreći o tome, Ivan Pavao II. u *Pastores dabo vobis* kaže: „Prezbyter mora biti prvi ‘koji vjeruje’ Riječi u posvemašnjoj svijesti da riječi njegova služenja nisu ‘njegove’ već Onoga koji ga je poslao. On nije gospodar te Riječi, već njezin sluga. Nije njezin jedini vlasnik, već je dužnik u odnosu na Božji puk. Baš zato što evangelizira, te da bi mogao evangelizirati, svećenik, kao i Crkva, mora rasti u svijesti trajne potrebe evangelizacije ... Bitni čimbenik duhovne izgradnje je čitanje i razmatranje Božje Riječi (*lectio divina*); ponizno i puno ljubavi slušanje onoga koji govori.“²⁵ To nije ništa drugo nego ponovno aktualiziranje onoga što je Pavao tražio od Timoteja da se posveti čitanju, poticanju i poučavanju (usp.: 1 Tim 4,13).

2.2.2. Izvršavanje Riječi u vlastitom životu

Slušanje Riječi mora postati njezino izvršavanje u životu prezbitera. Ako nema izvršavanja, nema ni slušanja Riječi. S druge strane, gdje je samo slušanje bez izvršavanja i poslušnosti Riječi, nastupa *σκληροκαρδία*, otvrdnjenje srca. Kada prezbyter počne živjeti ne onako kako to nalaže Riječ Božja, malo po malo počinje razmišljati onako kako se živi, bez slušanja Riječi Božje. Ovo je najtužnije duhovno iskustvo jer se prezbyter sâm isključuje iz blaženstva: „Blago onima koji slušaju Riječ Božju i vrše je“ (Lk 11,28) te se ne dolazi do spoznaje Boga. Zato je potrebno biti oprezan kod shizofrenije između govora i djela, navještaja Riječi Božje i njezina izvršavanja u vlastitom životu. Ovo nas podsjeća na ono „jao“ protiv onih koji zauzimaju prva mjesta, koji govore, a ne čine i koji opterećuju vjernike teškim bremenima za izvršiti, a sami ni da bi prstom makli (usp.: Mt 23,2-4).

²⁵ Papa Ivan PAVAO II., *Pastores dabo vobis* (Zagreb: Glas Koncila, 1992.), 26; 47 (dalje: PDV).

Ova dijalektika između slušanja i izvršenja Riječi Božje koju treba drugima prenijeti sažeta je u koncilskom dekretu *Presbyterorum Ordinis*: „Budući da su (prezbiteri) službenici Božje Riječi, dnevno čitaju i slušaju Božju riječ koju su dužni izlagati drugima. A ako se ujedno trse da je i sami prime, postajat će iz dana u dan sve savršeni Gospodinovi učenici, prema riječima apostola Pavla Timoteju: „O tome razmišljaj! Posveti se sav tome da tvoj napredak postane svima očit! Pazi na se i na nauku! Ustraj u tome! Izvršujući ovo spasit ćeš i sebe i svoje slušatelje“ (1 Tim 4,15-16).“²⁶

2.3. Prezbyter je služitelj Riječi Božje (propovijedanje)

Osim što je prezbyter povjeren Riječi Božjoj, prezbiterima je također povjerena Riječ Božja koju trebaju naviještati zajednici kako bi mogli i svjedočiti svoju vjeru u povjerenoj im zajednici. No, teško bi to mogli bez temeljite prethodne priprave. Zato je uvijek prvi preduvjet pri naviještanju Riječi Božje na vrijeme pripremiti tekstove vodeći računa o onima kojima se naviješta.²⁷ Drugi vatikanski koncil stavio je navještaj i propovijedanje Božje riječi na prvo mjesto u okviru prezbiterove uloge u Crkvi za koju je osposobljen i na koju je postavljen sakramentalnim ređenjem, ali Koncil ne inzistira na evangelizaciji kao elementu postojanja prezbitera, nasuprot prijašnjem naglašavanju službe prezbitera kao slavitelja i djelitelja svetih sakramenata, nego nastoji ujediniti u jedno te dvije službe.²⁸

Prezbyter je, dakle, u službi Riječi Božje kroz njezino propovijedanje povjerenoj mu zajednici. Propovijedanje je dio identiteta Crkve u čijem središtu mora biti evanđelje Isusa Krista onako kako su nam namrli Oci.²⁹ Ivan Pavao II. stoga kaže: „Svećenik je prije svega služitelj Riječi Božje, posvećen i poslan naviještati svima Radosnu vijest o Kraljevstvu, pozivajući svakog čovjeka na poslušnost

²⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dekret „Presbyterorum Ordinis“ o službi i životu prezbitera* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1998.), 13 (dalje: PO).

²⁷ Usp.: Mato ZOVKIĆ, „Navještaj Riječi Božje u sakramentalnim slavljinama“, *Uloga svećenika u liturgiji* (Sarajevo: VVTŠ 1988.), 34.

²⁸ Usp.: Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *Svećenik – kome da služi?* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1970.), 35-36.

²⁹ Usp.: Davor VUKOVIĆ, „Službenici radosti nade. Promišljanje o svećeništvu u svjetlu misli Waltera Kaspera“, Željko MAJIĆ – Božo GOLUŽA (ur.), *Iz naroda za narod. Zbornik radova svećenika studenata Papinskog hrvatskog zavoda svetog Jeronima u Rimu u svećeničkoj godini* (Rim: Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima, 2010.), 38.

vjere i vodeći vjernike k sve dubljem poznavanju i zajedništvu Božjeg otajstva koje nam je objavljeno i priopćeno u Kristu.³⁰

I Pavao je smatrao prvom dužnosti propovijedati evanđelje, a potom dijeliti sakramente (usp.: 1 Kor 4,15). Sav život apostolâ i prvih navjestiteljâ Radosne vijesti bio je u znaku revnog vršenja službe naviještanja po kojoj sâm Krist nastavlja djelovati u svojoj Crkvi. S apostolskim i crkvenim ocima dolaze i novi naglasci kod prvih kršćana. Tako Aleksandrijska škola stavlja naglasak na prezbitерову zadaću naviještanja, dok Antiohijska škola stavlja naglasak na bogoštovnu službu prezbitera, a Rimska zajednica na pastoralnu službu. Međutim, antiohijska tradicija će imati veći utjecaj na rimsku od one aleksandrijske tako da se već sa sv. Klementom Rimskim primjećuje važnost bogoštovne službe kod prezbitera. Klement u svojem *Pismu Korinćanima* poziva na mir i na red u zajednici jer su Korinćani, prema kontekstu *Pisma*, protjerali svojega poglavara. Klement ih opominje, uspoređujući sa starozavjetnom hijerarhijom, kako su ti starješine postavljeni apostolskim nasljeđem kao oni koji trebaju naviještati Riječ Božju u zajednici i voditi zajednicu.³¹ U vezi s tim i Augustin kaže da su apostoli propovijedali riječ istine i na taj način rodili Crkvu.³² Ipak, sve te tradicije sa svojim naglascima i sadržajima doći će do većeg izričaja nakon konstantinovskog obrata (313. godine) te će kroz povijest Crkve biti dodatno razrađivane, naglašivane i produbljivane, a svoj će vrhunac postići na Drugom vatikanskom koncilu.³³

Prezbiter je vjernik kojem je „dano otajstvo kraljevstva Božjega“ (Mk 4,11). Dakle, njemu je povjeren navještaj evanđelja. Zato se navještaj, odnosno propovijedanje evanđelja, profilira kao primarna zadaća za prezbitera, koje mora biti plod revnog čitanja Svetog pisma i svakodnevnog življenja Riječi Božje.³⁴

Što je propovijedanje? Prema *Sacrosanctum Concilium* propovijedu „se tijekom liturgijske godine, na temelju svetog teksta, tumače otajstva vjere i pravila kršćanskog života.“³⁵ A *Presbyterorum Ordinis* kaže: „Svećeničko propovijedanje – koje je u današnjim

³⁰ PDV 26.

³¹ Usp.: Klement RIMSKI, *Pismo Korinćanima*, XLII-LVIII (PG 1, 291-327). Hrvatski prijevod: Ivan BODROŽIĆ (ur.), *Apostolski oci II., Didaché, Klement Rimski: Pismo Korinćanima, Barnabina Poslanica* (Split: Verbum, 2010.).

³² Usp.: Aurelije AUGUSTIN, *Ennarratio in Psalmos*, 44, 23 (PL 36, 508).

³³ Usp.: A. ŠARIĆ, „Prezbiter – služitelj Božje riječi“, 89-93.

³⁴ Za više o ovome vidi: Enzo BIANCHI, *Predicare la Parola* (Bose: Qiqajon, 1988.).

³⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija "Sacrosanctum Concilium" o svetoj liturgiji* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1998.), 52 (dalje: SC).

prilikama vrlo često izuzetno teško – da bi lakše pokrenulo srce i duh slušatelja, ne smije izlagati riječ Božju samo općenito i apstraktno, nego vječnu istinu Evanđelja mora primjenjivati na konkretne životne prilike. Tako se služba riječi obavlja na različite načine, prema različitim potrebama slušatelja i prema različitim darovima propovjednika.³⁶ Možemo reći da je propovijed djelovanje kojim službenik Riječi, čitajući i prebirući pročitano Riječ, predaje slušateljima tu istu Riječ Božju. Ono je sredstvo spasenja koje čovjeka podiže iz grijeha.³⁷ Snagom Duha Svetoga Riječ Božja podiže, ponovno odzvanja preko prezbitera koji propovijeda kako bi došla do srca ljudi. Propovjednik, premda izgovara ljudske riječi, mora biti svjestan da je u njima prisutna Riječ Božja jer ju naviješta zajedinci.³⁸ Zato je prezbiter u službi Riječi, što je njegova prvotna zadaća: „Božji se narod prvotno ujedinjuje Riječju Boga živoga, koja se doista s pravom može tražiti od svećeničkih usta.“³⁹ Prema tome, prezbiteri kao biskupovi suradnici imaju nadasve zadaću da „naviještaju Božje Evanđelje“ jer „duguju da sa svima dijele istinu Evanđelja“ navješćujući Riječ Božju.⁴⁰ Zadaća im je, dakle, vjerno prenijeti poruku Onoga koji ih posla: „Kristovi smo dakle poslanici“, kaže Pavao (2 Kor 5,20). Tom usporedbom poslanika Kristovih Pavao želi reći kako postoji dubok sklad između ministerija koji obavlja i osobne duhovnosti prezbitera. Zadaća poslanika nije zanat, nego obuhvaća osobu, cijeli život prezbitera u njegovu poslanju.

Prema tome, prezbiter ne propovijeda sebe, nego Riječ Božju, poput Ivana Krstitelja ne stavljaajući sebe u prvi plan, nego pokazujući prstom na Krista kako bi ga se slijedilo (usp.: Iv 1,19-34; 2,27-30). Isto kaže i sv. Pavao: „Ne propovijedamo same sebe, nego Isusa Krista Gospodina“ (2 Kor 4,5). Propovjednik mora zaboraviti na sebe stavljaajući naglasak samo na Krista (usp.: Heb 12,2). Zato je navještanje misterij u kojem po prezbiterovoj riječi djeluje živa Riječ Božja. Sâm Bog se po njegovu navještanju susreće s čovjekom i govori mu. Riječ je o neprekidnom utjelovljenju Riječi Božje te je sastavni dio djelovanja Crkve kao otajstva spasenja. U tome se sastoji kristocentričnost navještanja Riječi Božje jer ono nije tek puko „držanje

³⁶ PO 4.

³⁷ Usp.: Leo SCHEFFCZYK, „Wort, Wort Gottes“, *Herders Theologisches Taschenlexicon* (Freiburg im Br.: Karl Bahner, 1973.), 206.

³⁸ Usp.: Enzo BIANCHI, *Lo Spirito Santo e sopra di me... (Lc 4,18-19)*, (Bose: Qiqajon, 2009.), 13-17.

³⁹ PO, 4.

⁴⁰ Usp.: PO, 4.

propovijedi“ u smislu poučavanja vjernika, nego je i prenošenje one Riječi koju je Bog izrekao u svom Sinu. Zato navjestitelji Božje Riječi nisu jednostavno prenositelji poruke koja je nekada naviještena, nego su navjestitelji spasonosne stvarnosti događaja Isusa Krista koji se kroz utjelovljenje nastavlja te se Krist svakog dana uprisutnjuje i djeluje preko prezbitera kao navjestitelja.⁴¹ Evo zašto je prezbiter definiran kao *alter Christus* jer je autentično naviještanje Riječi Božje od strane prezbitera bitno kristocentrično.

Prema Walteru Kasperu zadaća propovijedanja je razlijevati svjetlost života u tminama svijeta, u ljudske živote, i otkriti pravi smisao života. Shvaćeno na takav način, propovijedanje evanđelja rasvjetljuje i ispunjava radošću život svakog čovjeka postajući svjetlo nogama našim na tamnim stazama.⁴² Upravo u svjetlu onoga što smo rekli, svakodnevno slušanje, meditiranje, prebiranje i prakticiranje Riječi Božje, sadržane u Svetim pismima, čini prezbitera svjedokom evanđelja među ljudima jer je Riječ Božja koju propovijeda sadržana u vjeri kao odgovor na tu Riječ. To je njegova ispovijest vjere koju potvrđuje vlastitim životom.⁴³ Riječ i vjera se razlikuju kao govor i odgovor, ali su međusobno i nerazdvojivo povezani. Tako se poslanje propovijedanja Riječi predstavlja i kao dužnost propovijedanja koje se poklapa s poslanjem i dužnosti propovijedanja vjere prvotne Crkve.⁴⁴

3. Metode čitanja Riječi Božje

Prezbiter, prije navještaja Riječi Božje, treba dopustiti da ga ona zahvati zazivajući pomoć Duha Svetoga kroz molitvu da mu pomogne shvatiti i živjeti snagu izazova.⁴⁵ Prema Ireneju Lionskom kada molimo, onda razgovaramo s Bogom, a kada čitamo božanska proroštva, onda slušamo što nam Bog govori.⁴⁶ Dakle, redovito druženje s Riječju Božjom bez molitve moglo bi izgubiti djelotvorni utjecaj na život prezbitera. Zato prezbiter treba biti ustrajan slušatelj Riječi Božje produbljujući njezine sadržaje pozornim čitanjem i razmatranjem svetih tekstova

⁴¹ Usp.: A. ŠARIĆ, „Prezbiter – služitelj Božje riječi“, 97-100.

⁴² Usp.: Walter KASPER, *Servitori della gioia. Esistenza sacerdotale – Servizio sacerdotale* (Brescia: Queriniana, 2007.), 111-112.

⁴³ Usp.: A. ŠARIĆ, „Prezbiter – služitelj riječi Božje“, 106.

⁴⁴ Usp.: Ljudevit RUPČIĆ, „Prezbiter – Službenik Riječi“, *Crkva u Svijetu* 13 (1978.), 36-37.

⁴⁵ Usp.: A. FAVALE, *Duhovnost prezbiterske službe*, 110-111.

⁴⁶ Usp.: Irenej LIONSKI, *Adversus haereses* IV, 32 (PG 7, 1071).

što treba, nadalje, dovesti do interioriziranja i asimilacije objavljene poruke kako bi je mogao poslije prenijeti drugima.⁴⁷

Ministerijalno svećeništvo, dakle, započinje navještajem Riječi Božje, a kao sredstva i metode za postizanje živog kontakta s Riječju Božjom, koji nam pomažu pri slušanju i prebiranju Riječi Božje, predlažu se: navika šutnje, sposobnost meditacije i osjećaj pripadnosti Božjem narodu. Riječ je o nutarnjim stanjima koje naša moderna kultura vrlo često zanemaruje. To je, tako reći, „stari recept“ koji Crkva rabi još od prvih pustinskih otaca.

3.1. Navika šutnje

Šutnja koju se predlaže za čitanje Svetih pisama nije nedostatak govora ili neka izolacija od ovog svijeta, nego je krepost ušiju i pogotovo srca. Šutnja je nutarnje mjesto koje rezerviramo za sebe i za Boga. Riječ je o slušanju samih sebe, drugih i Boga, kao i događaja koji se zbivaju oko nas. Kao budnost šutnja postaje prepuštanje Bogu s povjerenjem, smirenost duha, ono što su pustinski oci nazivali *tranquilitas mentis* i *puritas cordis*, smirenost uma, čistoća srca, strpljivo čekanje i nutarnji mir, postajući na taj način meditacija koju srce obavlja, kontemplacija divota koje dragi Bog čini u stvaranju i u povijesti spasenja pobjeđujući zlo.⁴⁸

3.2. Sposobnost meditacije

Usko vezana uz potrebu šutnje za plodno čitanje i prebiranje Riječi Božje je sposobnost meditacije u kojoj slušamo duboka pitanja koja izlaze iz našeg vlastitog srca kako bi se pronašao odgovor na ta pitanja. Nakon što se dugo razmatra o prošlosti, nakon sjećanja i nakon što se uđe u smisao svega toga, molitelj izlazi iz uznemirenosti, ponovno zadobiva vjeru i nadu i slavi Božju veličinu. Objekt ovog razmatranja je lice Božje, Njegova volja, veličina Njegovih dobara za čovjeka, Njegova vjernost obećanjima i sigurnost pobjede Njegove ljubavi.

⁴⁷ Usp.: A. FAVALE, *Duhovnost prezbiterske službe*, 111.

⁴⁸ Za više o ovome vidi: Thomás ŠPIDLÍK, *La spiritualité de l'Orient chrétien. Manuel systématique* (Roma: Pontificium institutum Orientalium studiorum, 1978.), 225-257; Jeremy DRISCOLL, *Steps to the Spiritual Perfection* (New York: The Newman Press, 2005.), 76-93.

3.3. Osjećaj pripadnosti Božjem narodu

I na kraju tko se približava Riječi Božjoj, iako živi sam, ne treba se osjećati izoliranim jer čita Riječ Božju kao pripadnik jedne zajednice, dijeleći zajedničku povijest s tom zajednicom, osjećajući se dijelom naroda koji je sklopio savez s Bogom, pripadnikom naroda Božjega. Tko se približava Riječi Božjoj kroz slušanje i prebiranje, ne pada u apstraktno, ne bježi u osobnu izoliranost, nego je osoba koja živi kontakt sa svom stvarnošću, sa svim drugim osobama koje ga okružuju, ostajući uvijek sudionikom misterija ljubavi i obećanja koja je Bog dao. Slušajući, razmatrajući i razmišljajući vjerom o Riječi Božjoj, prezbiter ulazi u izravni dijalog s Bogom i posebnu povezanost s Njim.⁴⁹

3.4. *Lectio divina* – Božansko štivo

Sve ovo nas je vodilo do središnje metode – *lectio divina*. *Lectio divina* ili božansko čitanje (božansko štivo) je pojedinačno ili zajedničko čitanje nekog svetopisamskog teksta koje se razvija na poticaj Duha Svetoga u razmatranje, molitvu i promatranje. Sastoji se od pet koraka: *lectio* (čitanje), *meditatio* (razmatranje), *oratio* (molitva), *contemplatio* (promatranje), *actio* (djelovanje), od kojih su tri temeljne: *lectio*, *meditatio* i *contemplatio*. Taj način molitve već je bio prisutan kod pustinjaških otaca te je preko sv. Ivana Kasijana i sv. Benedikta došao i na Zapad. DV 25 posebno naglašava potrebu čitanja božanskih Pisama (*lectio divina*) koje pomaže pri proučavanju „najuzvišenijeg znanja – Isusa Krista“ (Fil 3,8) jer kako smo već naglasili prije „ne poznavati Pisma, to je ne poznavati Krista.“, kako kaže sv. Jeronim.⁵⁰ DV 25 nastavlja i kaže: „Neka, dakle, rado pristupaju samom svetom tekstu: bilo preko svete liturgije, krcate božanskim riječima, bilo preko boguodana čitanja, bilo preko prikladnih ustanova i drugih pomagala koja se u naše vrijeme s odobrenjem i brigom crkvenih pastira posvuda hvalevrijedno šire. A neka drže u pameti da čitanje Svetog pisma treba da prati molitva: da ono postane razgovor između Boga i čovjeka. Jer 'Njemu govorimo kad molimo, Njega slušamo kad

⁴⁹ Usp.: A. FAVALE, *Duhovnost prezbiterijske službe*, 113.

⁵⁰ Euzebij Jeronim, *Commentarius in Isaiam, Prol.* (PL 24, 17: „[...] ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi est.“).

čitamo božanske poruke”,⁵¹ završavajući riječima sv. Ambrozija.⁵²

Ivan Pavao II. kaže: „Potrebno je da slušanje i prebiranje Riječi Božje postane životni susret u starom i uvijek novom načinu čitanja. Pomoću *lectio divina* u biblijskom tekstu susrećemo živu riječ koja od nas traži odgovor te vodi i oblikuje naš život.”⁵³ A papa Benedikt XVI. naziva je „stubama kojima se monasi uspinju od zemlje prema nebu“, kojim se „ostvaruje nutarnji razgovor s Bogom, koga mi slušamo dok čitamo i komu u molitvi odgovaramo otvorena srca.”⁵⁴ Bez slušanja i prebiranja Riječi Božje prezbiterski se život izlaže opasnosti da izgubi svoj sjaj, da mu nestane ono nutarnje iskustvo druženja s objavljenom Istinom što ga treba činiti vjerodostojnim svjedokom vjere.⁵⁵

Dakle, od pet koraka koje sadržava *lectio divina*, tri su temeljna: *lectio*, *meditatio* i *contemplatio*.

Kada se govori o *lectio*, onda se misli na čitanje pojedinog odlomka svetopisamskog teksta koji je pred nama. Iako taj korak bude često zanemaren, jer se više-manje misli kako se poznaje tekst budući da je slušan više puta, ali taj korak je od velike važnosti. Tekst treba čitati kao da ga se prvi put vidi i sluša nastojeći ga analizirati i otkriti neke aspekte koji su možda ostali skriveni. Taj korak u biti želi odgovoriti na pitanje: Što čovjeku kao takvu kaže pročitani tekst?

Drugi korak je *meditatio*, odnosno razmatranje o porukama pročitano­g teksta. Dakle, nije riječ o egzegezi, nego o meditaciji. Riječ je o tome da se čovjek stavi pred pročitani tekst umom i srcem kako bi shvatio njegove temeljne vrijednosti i poruku. Riječ je zapravo o odgovoru na pitanje: Koje vrijednosti i koju poruku želi ovaj tekst prenijeti? Svrha pitanja nije da se obogati pamet, nego da se osjetimo potaknutima na molitvu.

I tako se dolazi do *contemplatio* koji je najosobniji trenutak u *lectio divina*. Riječ je o nečemu što svaka osoba mora sama napraviti; ne može to nitko umjesto nje jer se u tom trenutku zapravo ulazi u dijalog s Onim koji govori čovjeku preko pročitano­g teksta. Riječ je o

⁵¹ DV, 25.

⁵² Ambrozije MILANSKI, *De officiis ministrorum*, I, 20, 88 (PL 16, 54: „[...] illum alloquimur, cum oramus; illum audimus, cum divina legimus oracula.”).

⁵³ Papa Ivan PAVAO II., *Apostolsko pismo* Novo millenio inuente, (6. siječnja 2001.), *Acta Apostolicae Sedis* 93 (2001.), 36.

⁵⁴ Papa BENEDIKT XVI., *Poruka za međunarodni skup o Svetom pismu u životu Crkve od 16. rujna 2005.* (http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/speeches/2005/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20050916_40-dei-verbum.html).

⁵⁵ Usp.: A. FAVALE, *Duhovnost prezbiterske službe*, 111.

trenutku u kojem se zapaljuje srce slično kao u slučaju dvojice učenika na putu u Emaus kada su cijelim putem slušali Uskrsloga: „Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?“ (Lk 24, 32). Vrijednosti koje smo upili drugim korakom u meditaciji postaju kontemplacija Trojstvenog Boga koja se izražava u zahvaljivanju i u molitvi za oprost od grijeha. Kontemplacija je zapravo razgovor s Bogom Ocem, također u tišini, kontemplacija Razapetog i kontemplacija presvete euharistije.

Važno je naglasiti da su slušanje i molitva ovdje usko vezani jer pomažu pri osobnom duhovnom rastu. Sv. Grgur Veliki kaže: „*divina eloquia cum legente crescunt*.“⁵⁶ Dakle, tko čita Riječ Božju, raste duhovno i širi poruku Riječi Božje koju čita. Taj princip se temelji na činjenici da je sâm Duh Sveti prisutan u Pismima. Prema tome, prisutan je i u nama omogućujući nam duhovni rast u životu. Ivan Kasijan kaže da nam rastom duhovnog iskustva sâm tekst Svetog pisma jasnije otkriva smisao i značaj.⁵⁷

Prema tome, svrha *lectio divina* je jedinstvo između vjere, postojanja i molitve, jedinstvo između ljudskog i duhovnog, jedinstvo između nutarnjeg i izvanjskog. Samo na temelju tog žara srca, koje je postignuto čestim slušanjem Riječi Božje, moguće je nadati se osobnoj duhovnoj obnovi i obnovi Crkve kao naroda Božjega. Ipak, potrebno je reći da nije potrebno izvršavati sva tri koraka koje predlaže *lectio divina*. Na primjer, jedan dan prezbiter (ili vjernik) može se zadržati samo na biblijskom tekstu koji ima nakanu pročitati; drugi dan može se posvetiti meditaciji i onda prijeći izravno na kontemplativnu molitvu. Važno je za duhovni život da bude barem nešto.

Zaključak – Plodovi ustrajnog čitanja Riječi Božje

Plod prisnosti s Riječju Božjom više puta nam je naznačen u samom Svetom pismu. Prema Ps 1, 3 onaj koji razmatra o „Zakonu Gospodnjem dan i noć, on je k'o stablo zasađeno pokraj voda tekućica što u svoje vrijeme plod donosi, lišće mu nikad vene, sve što radi dobrim urodi.“ Psalam ne želi reći da se prakticirajući *lectio divina* ide

⁵⁶ Grgur VELIKI, *Homilia in Ezechielem* 1, VII, 8-9: „Pismo raste s onim koji ga čita.“ (Vincenzo RECCHIA (ur.), *Sancti Gregorii Magni Homiliae in Hiezechielem*, liber primus [Roma: Città nuova, 1992.], 214-215).

⁵⁷ Usp.: Ivan KASIJAN, *Conlationes* X, 11 (PL 49, 831-836).

od uspjeha do uspjeha, nego da nam revno čitanje Riječi Božje pomaže da postanemo zrelije i iskrenije osobe, usmjerene prema duhovnom napredovanju i savršenstvu.

Nadalje, u Poslanici Timoteju Pavao nas podsjeća na nužne ljudske kreposti kako bi čovjek mogao pristupiti dugom čovjeku kao brat bratu, unutar i izvan Crkve, kako bi mogao biti most kojim se dolazi do susreta s Kristom (1 Tim 3,2-7). Revno čitanje Riječi Božje dovodi do kontemplacije Božjeg djelovanja u povijesti; pomaže pri izboru i na kraju pomaže živjeti evanđelje vjere, nade i ljubavi.

Kao glavni model slušanja Riječi Božje ostaje Blažena Djevica Marija. Luka u svojem evanđelju poručuje da, nakon rođenja Isusova i nakon pohoda pastira, „Marija u sebi pohranjivaše sve te događaje i prebiraše ih u svome srcu“ (Lk 2, 19). Ovaj glagol „pohranjivaše“ (*συνετήρει*) je u imperfektu i sugerira nam da je riječ o jednom nutarnjem slušanju koje je u trajanju te podvlači značenje brižnosti i pozornosti na sve te događaje, kao kad se u rukama drži nešto od velike vrijednosti i brine se da ne bi ispalo iz ruku. Marija, premda ne shvaća baš sve, ona meditira, razmatra, uzda se u Božju Riječ. Svjesna je da Dijete koje treba roditi dolazi u siromašno okruženje; nema ništa od one slave Davidove kuće koju je nekad imala. I kad ga je rodila, povila ga je u pelene kao i svako drugo ljudsko biće i, budući da nije bilo mjesta u svratištu, položila ga je u jaslje (usp.: Lk 2, 6-7). Je li to Dijete o kojem je anđeo govorio? Marija se u tišini uzda u Gospodina na temelju onoga što joj je anđeo navijestio. Ali opet, dolaze pastiri i pripovijedaju što su doživjeli. To joj je sigurno dalo neki odgovor. Sve što je čula „pohranjivaše“ u sebi i „prebiraše“ u svojem srcu. Glagol „prebiraše“ (*συμβάλλουσα*) zapravo je particip prezenta i znači meditirajući, prebirajući, o svim ovim riječima koje je čula i o svim ovim događajima koje je doživjela. Upravo tom svojom meditacijom ona omogućuje cvjetanje poveznice koja ujedinjuje Riječ Božju i događaje oko rođenja Isusa, utjelovljene Riječi Božje. Zato Marija, koja meditira o misteriju utjelovljenja vječne Riječi Božje, slika je Crkve koja živi povijest slušajući i meditirajući Riječ Božju, anticipirajući Crkvu koja raste u spoznaji istine pod vodstvom Duha Svetoga.⁵⁸

---

⁵⁸ Usp.: DV, 8.

LECTIO DIVINA – THE IMPORTANCE OF THE WORD OF GOD IN THE LIFE OF A PRIEST

Summary:

The aim of this article is to arrive at a more profound consideration of the Word of the Lord. It is addressed primarily to priests, but also to the lay faithful. The article is divided into three parts. The first part considers the Word of the Lord in the perspective of Scripture and the Second Vatican Council. The second part deals with more practical and pastoral themes centered on the diakonia, that is, serving the Word, which is realized through what is generically described as lectio divina. The practice of lectio divina is an invitation proclaimed by the Church Magisterium. The Church Magisterium strongly and specifically calls on all the lay faithful to acquire through constant reading of the Word of the Lord an elevated knowledge, that is, knowledge of Jesus Christ. Accordingly, this reading is accompanied by a prayer that is intended to establish dialogue between man and God. The third part proposes approaches to reading Scriptural texts through lectio divina, so that the spirituality of the priest can achieve greater intimacy with the Word of the Lord.

Keywords: Word of God, Presbyter, Serving, lectio divina.

Translated by: Josip Knežević and Kevin Sullivan